

О.Г. Мельник, О.В. Муқан, Х.В. Кабан
Національний університет “Львівська політехніка”

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРНА ДЕКОМПОЗИЦІЯ

© Мельник О.Г., Муқан О.В., Кабан Х.В., 2013

Запропоновано комплексне тлумачення сутності категорії «система управління митною діяльністю» як сукупності взаємодіючих і взаємопов'язаних елементів та їхніх компонентів, що забезпечують певний заданий рівень функціонування митних органів. Розроблено структурну декомпозицію системи управління митною діяльністю за топологічно-змістовою ознакою.

Ключові слова: система, системний підхід, митна діяльність, управління митною діяльністю, структурна декомпозиція.

O.H. Melnyk, O.V. Mukan, Kh.V. Kaban
Lviv Polytechnic National University

THE SYSTEM OF CUSTOMS ACTIVITIES MANAGEMENT IN UKRAINE: ESSENCE AND STRUCTURAL DECOMPOSITION

© Melnyk O.H., Mukan O.V., Kaban Kh.V., 2013

The comprehensive interpretation of the essence of the category “system of customs activity management” as a set of interacting and interrelated elements and their components, that provide the specified level of customs authorities, has been proposed. The structural decomposition of the system of customs activity management according to the topologically-semantic feature has been developed.

Key words: system, systemic approach, customs activity, customs activity management, structural decomposition.

Постановка проблеми. Для того, щоб забезпечити належний рівень ефективності функціонування митних органів, необхідно постійно досліджувати проблеми планування та контролювання митної діяльності, удосконалювати інструментарій стимулювання працівників митних служб, корегувати цілі митної практики з використанням науково обґрунтованих підходів до управлінської діяльності. За таких умов виникає необхідність у побудові системи управління митною діяльністю згідно з положеннями системного підходу як загальнонаукової концепції, ключова ідея якої полягає у визначенні взаємозв'язків і взаємозалежності елементів, підсистем і всієї системи із зовнішнім середовищем, тобто із суспільством загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми управління митною діяльністю в Україні, ролі митниці в системі державних органів управління є об'єктом праць багатьох вчених, зокрема І.Г. Бережнюка [1], С.В. Ківалова [2], В.П. Науменка [3], Т.В. Калінеску [4], В.П. Пашка [5] та інших. Незважаючи на велику кількість наукових та навчальних праць, питання системного підходу в управлінні митною діяльністю недостатньо відображено у наукових джерелах. Метою статті є побудова структурної декомпозиції системи управління митною діяльністю.

Цілі статті. Основною метою статті є аналізування особливостей управління митною діяльністю в Україні на засадах системного підходу, а також розроблення структурної декомпозиції системи управління митною діяльністю за топологічно-змістовою ознакою з виокремленням її підсистем.

Основний матеріал дослідження. Системний підхід ґрунтується на загальній теорії систем та формується на основі поняття «система». Як зазначає Б.М. Мізюк, системний підхід є дослідженням методів організування елементів системи в єдине ціле і взаємодії процесів функціонування системи, її підсистем та елементів [6]. Використання системного підходу пов'язане насамперед з необхідністю чіткого визначення мети дослідження. Також визначальним для нього є формування структури системи, тобто встановлення сукупності зв'язків між елементами системи, що відображають їх взаємодію. Структура може вивчатись ззовні, з погляду складу окремих підсистем і взаємин між елементами, а також зсередини, коли аналізуються окремі властивості як складових, так і системи загалом.

Структурний підхід охоплює склад виокремлених елементів системи, підсистем, відносини і зв'язки між ними. Залежно від мети дослідження структура описується на різних рівнях розгляду. Найзагальнішим є топологічно-змістовий опис, що дає змогу визначити основні компоненти системи та відобразити їх графічно. Крім того, на практиці системи часто розглядають у статичному та динамічному аспектах. Статичний підхід передбачає розгляд системи лише як сукупності певних структурних елементів, а динамічний підхід вже враховує процесійні та функціональні взаємодії між цими елементами та їхніми компонентами, а також їхній розвиток.

У літературних джерелах охарактеризовано різні підходи до визначення системи управління митною діяльністю. Однак, згідно із системним підходом, немає однозначності та чіткості у формуванні структури управління митною діяльністю та виокремленні її елементів.

Формування структури системи управління митною діяльністю та виділення її підсистем, елементів та компонентів повинно здійснюватись згідно із визначеними цілями, з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку, сильних та слабких позицій, впливу середовища функціонування, наявних обмежень тощо. Систему управління митною діяльністю слід розглядати як сукупність взаємодіючих і взаємопов'язаних елементів та їхніх компонентів, що забезпечують певний заданий рівень функціонування митних органів.

На рис. 1 наведено структурну декомпозицію системи управління митною діяльністю за топологічно-змістовою ознакою, тобто виокремлено її підсистеми за змістом.

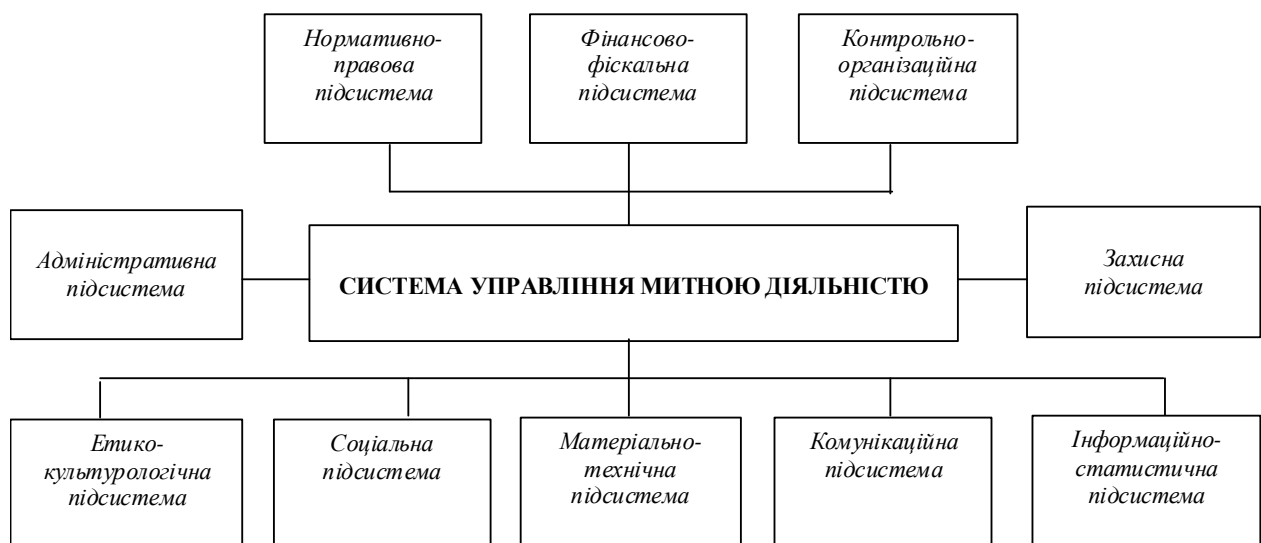

Рис. 1. Структурна декомпозиція системи управління митною діяльністю за топологічно-змістовою ознакою

Згідно із цим підходом система управління митною діяльністю поділяється на такі підсистеми.

1. Адміністративна підсистема. До адміністративної підсистеми належать:

- Верховна Рада України;
- Президент України;
- Кабінет Міністрів України;
- Національний банк України;
- Міністерство доходів і зборів України;
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- Служба безпеки України;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- Генеральна прокуратура України;
- інші.

2. Нормативно-правова підсистема охоплює законодавчу, нормативну, інструктивну базу, що регулює засади функціонування митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Нормативно-правову підсистему формують:

1. Національні правові акти, в яких закріплено норми митного права (Конституція України, закони Верховної Ради, укази та розпорядження Президента України, постанови, рішення Кабінету Міністрів України, накази Міністерства доходів і зборів України тощо). Ці нормативно-правові акти можна розділити на дві групи:

– закони, що безпосередньо регулюють митну діяльність (Митний кодекс України, Закон України «Про Митний тариф України», Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», Закон України «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України» тощо), укази Президента України («Про Міністерство доходів і зборів України»). Ці документи визначають основні положення митної справи, які впливають на формулювання, розроблення інститутів, норм митного права, його відносини з іншими галузями права;

– нормативні акти з окремими положеннями, що стосуються митної діяльності, а саме: Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», Закон України «Про гуманітарну допомогу», Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», Закон України «Про наукові парки» тощо.

2. Міжнародні нормативно-правові акти, що стосуються митної діяльності світового співтовариства. До них можна зарахувати: Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція 1973 р., набрала чинності для України 15.09.2011 р.), Митну конвенцію про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 р., набрала чинності для України 11.10.1994 р.), Міжнародну конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства 1977 р. (приєднання України від 23.05.2000 р.). Якщо міжнародним договором України, згоду на обов'язковість якого надала Верховна Рада України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені Митним кодексом України та іншими законами України, то застосовуються правила міжнародного договору України.

У процесі своєї реалізації митна справа оновлюється, пристосовується до нових умов суспільно-економічного життя держави та міжнародної спільноти, що, своєю чергою, вимагає постійного оновлення її нормативно-правової підсистеми.

3. Фінансово-фіскальна підсистема охоплює управління витратами кожного окремого підрозділу та Міністерства доходів і зборів України загалом, надходженнями до бюджету у формі податків та зборів, які сплачують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, грошовими потоками та ґрунтується на сучасних управлінських технологіях (контролінгу, бюджетуванні тощо).

Одним із ключових напрямів правових основ організації митної справи є покладення на митні органи функцій контролю щодо встановлення і застосування ставок мита (ввізного, вивізного, спеціального), обкладання митом в межах окремих преференційних режимів, контроль за митною вартістю товарів, класифікацією товарів і визначенням країни походження товарів, які перемі-

щуються через митний кордон України, щоб забезпечити повноту стягнення мита, що здійснюються відповідно до Митного кодексу України, Закону України «Про Митний тариф України» тощо. Цими законодавчими актами встановлено:

- принципи формування митного тарифу;
- види ставок мита;
- рівень ставок мита;
- порядок стягнення мита;
- перелік товарів і країн, на які поширюється дія національної схеми преференцій.

Митні органи до державного бюджету перераховують такі платежі:

I. Штрафи і конфіскації. За порушення митних правил можуть бути накладені такі адміністративні стягнення:

- 1) попередження;
- 2) штраф;

3) конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, використовуваних для переміщення товарів, безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування митного органу [7, ст. 461].

II. Мито. Мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та Митним кодексом України, який нараховується та сплачується відповідно до Митного кодексу України, інших законів України та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. В нашій державі застосовують такі види мита:

- 1) ввізне мито;
- 2) вивізне мито;
- 3) сезонне мито;
- 4) особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне [7, ст. 271].

III. Акцизний збір. Згідно з чинним Податковим кодексом України до підакцизних товарів належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну;
- нафтопродукти, скраплений газ;
- автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли.

IV. Податок на додану вартість:

– податок на додану вартість з товарів, які ввезли на територію України суб'єкти підприємницької діяльності;

– податок на додану вартість у неторговому обороті (з громадян) [8, ст. 215].

Згідно з Наказом Міністерства фінансів України встановлено порядок справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них [9].

Фінансування митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій (надалі митні установи) здійснюється за рахунок коштів державного бюджету відповідно до закону України про Державний бюджет на відповідний рік. Фінансування здійснюється безпосередньо через розпорядників бюджетних коштів, тобто органи державної влади, яким надано право розпоряджатися бюджетними коштами. Головним розпорядником бюджетних коштів у митних органах є Міністерство доходів і зборів України [7, ст. 557].

Митні установи, щоб забезпечити свою діяльність та виконання покладених на них функцій, складають і затверджують кошторис доходів і витрат відповідно до бюджетних призначень, встановлених законом України про Державний бюджет на відповідний рік.

Порядок складання, розгляду, затвердження і основні вимоги щодо виконання кошторису доходів та витрат бюджетних установ затверджуються постановою Кабінету Міністрів України.

4. Контрольно-організаційна підсистема, функціонування якої забезпечує: управління митною інфраструктурою; управління персоналом та навчання персоналу; боротьбу з корупцією, впровадження митної етики; внутрішній аудит; розвиток матеріально-технічного забезпечення.

Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Щоб забезпечити здійснення органами доходів і зборів митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням та припиненням контрабанди, запобіганням їй і порушенням митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до Митного кодексу України, створюють зони митного контролю.

Особистий огляд як виняткова форма митного контролю проводиться за письмовим рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України.

Щодо внутрішнього аудиту, то в структурі Міністерства доходів і зборів України функціонує Департамент податкового та митного аудиту, в який входять такі відділи: перевірки якості податкового та митного аудиту, методології митного аудиту, контролю митної вартості та митних платежів, проведення митного аудиту, контролю за валютними операціями та операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Основними завданнями Департаменту є:

1. Здійснення контролю за додержанням митного законодавства, іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладено на Міністерство доходів і зборів України, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів зборів та інших платежів, установлених законодавством.

2. Розроблення проектів законів України та інших нормативно-правових актів щодо форм та методів проведення планових та позапланових виїзних перевірок у межах контролю за дотриманням законодавства.

5. Захисна підсистема виконує такі завдання: боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил; захист здоров'я та безпеки громадян; управління ризиками; сприяння захисту прав інтелектуальної власності; збір та аналізування інформації щодо правопорушень у митній справі, з метою запобігання їм або реагування на них.

Порушення митних правил – це протиправні умисні або з необережності винні дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений Митним кодексом України та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів Митним кодексом України чи іншими законами України, і за які передбачена адміністративна відповідальність [7, розд. XVIII].

Для сприяння захисту прав інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, під час митного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України, інформація про об'єкти права інтелектуальної власності, зареєстровані в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, надсилається всім органам доходів і зборів України. Здійснюючи контроль за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, органи доходів і зборів взаємодіють з іншими державними органами сфери захисту прав інтелектуальної власності.

6. Інформаційно-статистична підсистема, яка визначає сферу інформаційного забезпечення та процеси інформатизації у митних органах і виконує такі функції: автоматизацію митних процедур; накопичення та аналізування інформації; електронне декларування; інформаційний обмін з бізнесом; обмін електронними документами та інформацією з державними органами; ведення митної статистики.

Виконання передбачених Митним кодексом України митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється з використанням інформаційних технологій, зокрема основаних на інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, і засобів їх забезпечення. Упровадження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем здійснюється відповідно до міжнародних стандартів та стандартів України. Під час їх впровадження органи доходів і зборів проводять консультації з усіма безпосередньо зацікавленими сторонами.

Інформаційні ресурси органів доходів і зборів складаються із відомостей, що містяться у документах, які надаються під час проведення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів та інших документах. Інформаційні ресурси органів доходів і зборів – це сукупність електронної інформації, що містить електронні дані, створені, оброблені та накопичені в інформаційних системах органів доходів і зборів; необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення документи, подання яких органам доходів і зборів передбачено Митним кодексом України, надаються іншими органами державної влади в електронній формі із застосуванням засобів електронного цифрового підпису. Порядок інформаційного обміну між органами доходів і зборів та іншими державними органами за допомогою електронних засобів передавання інформації визначає Кабінет Міністрів України.

Органи доходів і зборів та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності відповідно до чинного законодавства можуть обмінюватися будь-якою інформацією, обмін якою прямо не передбачений законодавством України з питань державної митної справи, зокрема, з метою налагодження співпраці з питань ідентифікації та протидії ризикам. Такий обмін може відбуватися на підставі письмової угоди та передбачати доступ органів доходів і зборів до електронних інформаційних систем суб'єкта господарювання. Будь-яка інформація, що надається сторонами у межах співпраці, є конфіденційною, якщо сторони не домовилися про інше.

Контролює здійснення захисту електронної інформації в інформаційних системах органів доходів і зборів, а також дотримання правил користування засобами захисту інформації центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та інші уповноважені державні органи [7, гл. 5].

Статистична інформація, яку формують, узагальнюють і аналізують органи доходів і зборів, використовується задля зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин.

Завданнями митної статистики є:

- 1) об'єктивний та достовірний облік даних про переміщення товарів через митний кордон України; збирання, формування, опрацювання, узагальнення, всебічний аналіз та зберігання статистичної інформації з питань державної митної справи та зовнішньої торгівлі товарами;
- 2) подання статистичної, довідкової, аналітичної інформації з питань державної митної справи та зовнішньої торгівлі товарами органам державної влади в порядку, встановленому законом;
- 3) надання відповідної інформації міжнародним організаціям та митним органам інших країн згідно з укладеними відповідно до закону міжнародними договорами України та законами України;
- 4) захист статистичної інформації, яка відповідно до закону не підлягає розголошенню [7, гл. 65].

7. Комунікаційна підсистема, яка охоплює міжнародну митну співпрацю, міжнародний інформаційний обмін, залучення зовнішніх ресурсів, співпрацю з бізнесом, сприяння транзиту, забезпечення довіри суспільства.

Участь України у міжнародній співпраці з питань державної митної справи є складовою частиною її зовнішньополітичної діяльності. Міжнародну діяльність центрального органу виконав-

чої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, спрямовує і координує Президент України, Кабінет Міністрів України за погодженням з Міністерством закордонних справ України.

За дорученням Кабінету Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, може в обсязі наданих відповідно до закону повноважень вести переговори та консультативну роботу, пов'язану з підготовкою міжнародних договорів з питань державної митної справи. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, з метою вдосконалення митного контролю, підтримує зв'язки з митними адміністраціями іноземних держав, в установленому законом порядку укладає з ними необхідні міжвідомчі договори.

Відповідно до міжнародних договорів, органами доходів і зборів України спільно зі структурами суміжних держав аналогічного спрямування може здійснюватися:

1) проведення спільного митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України;

2) узгодження в установленому законом порядку часу здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України, процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовують органи доходів і зборів для виконання митних формальностей;

3) проведення спільних заходів, спрямованих на виявлення та припинення контрабанди і порушень митних правил та запобігання цьому;

4) проведення в установленому законом порядку спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення правопорушень у сфері службової діяльності працівників органів доходів і зборів України та митних служб суміжних держав;

5) проведення інших спільних одноразових чи постійних заходів з питань, що входять до повноважень органів доходів і зборів;

6) обмін інформацією, зокрема з використанням інформаційних технологій та систем.

З метою вирішення невідкладних питань щодо пропуску товарів, виявлення та припинення контрабанди і порушення митних правил, забезпечення законності та правопорядку в пунктах пропуску через державний кордон України керівнику митниці та його заступникам надано право проведення робочих зустрічей з представниками митних органів суміжної іноземної держави.

8. Матеріально-технічна підсистема. Майно органів доходів і зборів, а також спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи органів доходів і зборів є державною власністю. Управління цим майном здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до чинного законодавства [7, ст. 555].

До матеріально-технічного забезпечення митних органів належать:

1. Земельні ділянки, службові та побутові приміщення, обладнання та засоби зв'язку органів доходів і зборів, а також спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи органів доходів і зборів.

Надання органам доходів і зборів, а також спеціалізованим навчальним закладам та науково-дослідній установі органів доходів і зборів у користування земельних ділянок для службових потреб, відшкодування власникам зазначених ділянок та землекористувачам вартості цих ділянок та збитків, завданих їх вилученням, здійснюються відповідно до Земельного кодексу України.

Якщо митне оформлення товарів здійснюють органи доходів і зборів безпосередньо на територіях або в приміщеннях підприємств, зазначені підприємства, незалежно від форми власності та підпорядкування, зобов'язані безоплатно надавати органам доходів і зборів у тимчасове користування відповідні службові та побутові приміщення, а також обладнання, засоби та канали зв'язку.

2. Матеріали, необхідні для підтримання в робочому стані засобів праці, що використовуються лише для зберігання предметів або для забезпечення матеріальних умов праці (робочі будівлі, засоби зв'язку й транспорту тощо).

3. Технічні засоби митного контролю, використовувані для здійснення митного контролю, повинні бути безпечними для життя та здоров'я людини, тварин і рослин та не завдавати шкоди

підприємствам і громадянам. Технічні засоби митного контролю можна розподілити на пошукові засоби, засоби ідентифікації та засоби аудіовізуального контролю. До пошукових засобів митного контролю належать: рентгенапарати, металолукачі, доглядові дзеркала, електрощупи, ендоскопи, детектори контрабанди. До засобів ідентифікації належать: електронні ваги, детектори дорогоцінних металів, детектори діамантів, детектори наркотичних речовин, детектори валюти, дозиметри, каратоміри, комплекти хімічних реактивів, комплекти індикаторів вибухових речовин тощо. До засобів контролю аудіовізуальних матеріалів належать: відео- та аудіомагнітофони, засоби обчислювальної техніки, програвачі (платівок, лазерних компакт-дисків), слайдоскопи, кінопроектори, засоби стирання магнітних записів.

Задля вдосконалення обліку наявності та визначення потреб у технічних засобах, технічних засобах митного контролю і зв'язку затверджено норми оснащення технічними засобами окремих підрозділів і митних установ України.

4. Формений одяг працівників органів доходів і зборів. Працівники органів доходів і зборів мають формений одяг з відповідними знаками розрізнення, який видається безоплатно. Допускається пошиття форменого одягу працівниками органів доходів і зборів за власні кошти з відшкодуванням витрат на пошиття у межах норм забезпечення форменим одягом за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на утримання органів доходів і зборів.

Зразки форменого одягу, норми забезпечення ним та строки його експлуатації затверджує Кабінет Міністрів України, а правила носіння – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Фінансування, матеріально-технічне забезпечення та розвиток інфраструктури органів доходів і зборів здійснюються за рахунок державного бюджету.

9. Соціальна підсистема, що характеризується кваліфікаційним, освітнім, посадовим складом працівників митних органів, соціальним захистом працівників митної служби.

Правове становище посадових осіб органів доходів і зборів визначається Митним кодексом України, а в частині, не врегульованій ним, – законодавством про державну службу та іншими актами законодавства України.

На службу до органів доходів і зборів приймають громадян України, які досягли 18-річного віку і здатні за діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на ці органи. З прийняттям на службу може бути встановлено випробування відповідно до Закону України "Про державну службу".

На службу до органів доходів і зборів не можуть бути прийняті особи, визнані в установленому порядку недієздатними або обмеженими у дієздатності, особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину, а також особи, які протягом року, що передував їх зверненню до органу доходів і зборів з приводу працевлаштування, притягувалися до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією [7, ст. 569–572].

Посадовим особам органів доходів і зборів присвоюють спеціальні звання. Спеціальні звання податкової та митної справи присвоюються довічно. Позбавлення спеціальних звань здійснюється виключно за вироком суду у випадках, передбачених Кримінальним кодексом України.

Соціальний захист працівників органів доходів і зборів передбачає:

- оплату праці посадових осіб органів доходів і зборів;
- житлове забезпечення посадових осіб органів доходів і зборів;
- медичне забезпечення та охорону здоров'я посадових осіб органів доходів і зборів та членів їхніх сімей;
- пенсійне забезпечення посадових осіб органів доходів і зборів;
- гарантії охорони праці посадових осіб та інших працівників органів доходів і зборів;
- відшкодування державою шкоди, завданої посадовим особам органів доходів і зборів [7, гл. 83].

10. Етико-культурологічна підсистема, яка ґрунтується на правилах, нормах та постулатах митної справи. Наказом Міністерства доходів і зборів України від 15.08.2013 р. № 357 затверджено правила поведінки посадових осіб Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів відповідно до Закону України «Про правила етичної поведінки». У наказі задекларовано принципи

етики поведінки посадових осіб органів Міністерства доходів і зборів України, засади уникнення конфлікту інтересів, обмеження щодо використання службового становища, основи запобігання проявам корупції, загальні вимоги до етики колегіальної поведінки, засади контролю за дотриманням правил поведінки посадових осіб органів Міністерства доходів і зборів України, відповідальність за порушення правил поведінки посадових осіб органів Міністерства доходів і зборів України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання системного підходу до управління митною діяльністю дає змогу виокремити структурні елементи системи управління митною діяльністю за різними ознаками, визначити характерні особливості компонентів кожного елемента, оптимізувати взаємозв'язки між елементами та компонентами, забезпечити комплексний аналіз ефективності управління митною діяльністю на засадах поелементного аналізу структурних складових системи, визначити основні недоліки функціонування системи та розробити шляхи щодо їх подолання.

У подальших дослідженнях доцільно застосувати функціональний підхід для вивчення системи управління митною діяльністю.

1. *Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.*
2. *Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна політика України: підручник. – Одеса: Юр. літ., 2002. – 255 с.*
3. *Науменко В. П., Пашико П. В., Руссков В. А. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. – К.: Знання, 2006. – 394 с.*
4. *Калінеску Т. В. Застосування збалансованих показників для оцінювання митної діяльності / Калінеску Т.В., Пономарьова І. В.// Економічний простір. – 2011. – № 47. – С. 50–57.*
5. *Пашико П. В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності / П. В. Пашико // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4 (94). – С. 62–68.*
6. *Мізюк Б.М. Системний підхід як парадигма організації вирішення складних проблем // Соціально-економічні дослідження в перехідній економіці. Статистичні оцінки соціально-економічних процесів: щорічник наук. пр. – Вип. XXXIII. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2001. – С. 154–164.*
6. *Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI зі змінами та доповненнями від 23.10.2013 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.*
7. *Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями від 13.1.2013 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.*
8. *Наказ Мінфіну України № 610 від 28.05.2012 р. «Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0955-12>.*